

5. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi

Sinem SATILMIŞ*

5. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi

Investigation Of The 5th Class Turkish Text Books For Social Gender

Özet

Abstract

Bu araştırma 5. sınıf Türkçe ders kitabının toplumsal cinsiyet açısından ele alınmasını amaçlamaktadır. Araştırma, betimsel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi metoduyla yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini 5. sınıf Türkçe ders kitabı metinleri oluşturmaktadır. 5. sınıf Türkçe ders kitabının toplumsal cinsiyet açısından ele alınmasını amaçlayan bu çalışmada toplanan verilerin analizinde betimsel istatistik (frekans(f), yüzde(%)) analizleri kullanılmıştır. Araştırmanın sonunda Türkçe ders kitabı toplumsal cinsiyet açısından incelenerek erkek cinsiyetinin kız cinsiyetine oranla daha ağırlıkta olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

This research aims to address the 5th grade Turkish textbook in terms of gender. The research was done by descriptive research method. The sample of the study consists of the 5th grade Turkish textbook texts. Descriptive statistics (frequency (f), percentage (%)) analyzes were used in the analysis of the data collected in this research aiming to examine the 5th grade Turkish textbook in terms of gender. At the end of the study, the Turkish textbook was examined in terms of gender and it was concluded that the male sex was more dominant than the female gender.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Ders Kitabı, Kadın, Erkek

Key Words: Social Gender, Text Book, Woman, Man

1. Giriş

Bireyin eğitim öğretim hayatına atıldığında ilk karşılaştığı eğitim materyallerinden biri olan ders kitapları, bireyin gelişimi açısından bir kaynak olarak kullanılmaktadır. Ders kitaplarının gerek görsel gerek içerik gerekse bireye model olması gibi birçok yönü bireyin gelişiminde büyük etkilere sahiptir. Çünkü birey bir ders kitabından dilini doğru bir biçimde kullanmayı, öğrendiği dilin inceliklerini fark etmeyi, kitaptaki metinler aracılığıyla yaşamı arasında bağlantı kurarak deneyimler elde etmeyi ve dünyaya farklı bakış açılarıyla bakmayı öğrenmektedir (Ayhan, 2010). Bu nedenle ders kitapları oluşturulurken dikkat edilmesi gereken birçok husus bulunmaktadır. Devletin denetiminden geçerek bireylerin eline ulaşan ders kitapları, bir milletin benimsemiş olduğu ideolojiyi, maddi ve manevi

*Sinem SATILMIŞ, Yüksek Lisans Öğrencisi., Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, sinemstlm.8@gmail.com, ORCID ID orcid.org / 0000-0001-8054-2069

kültürü yansıması bakımından önem teşkil etmektedir. Bununla birlikte ders kitapları bir ülkeye yeni bir kimlik kazandırmayı ve kazandırılan bu kimliğe yeni bir vatandaş yetiştirmeyi tüm açıklığıyla göz önünde bulundurmaktadır(Gümüşoğlu, 2008).

Biçim bakımından ders kitaplarının özellikleri incelendiğinde ise metinde kullanılan cümlelerin bireylere yönelik üslupla, açık ve anlaşılır bir şekilde yazılması söz konusudur (Gümüşoğlu, 2008). Bu özelliklere sahip ders kitapları bireylere yaşamdan örnekler sunarak, bireyin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gelişimini güçlendiren, gereksinimlerini karşılayan ve bireylerin dikkatini çekecek nitelikte olmalıdır. Aynı zamanda Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliğine uygun, onaylanmış ve Tebliğler Dergisinde yayımlanmış ders kitaplarının başlıca özellikleri aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

-Metinler, Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olmalıdır.

-Metinlerde milli, kültürel ve ahlaki değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.

-Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.

-Metinler, öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirerek nitelikte olmalıdır.

-Metinler, öğrencinin gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.

-Ders kitaplarındaki metinler, içeriğe uygun çeşitli görsel materyaller (fotoğraf, resim, afiş, grafik, karikatür, çizgi film kahramanları vb.)in yanı sıra atasözü, özdeyiş, duvar yazısı ve sloganlarla desteklenmelidir (Ülper, 2010: 117-119). Öte yandan ders kitaplarının toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelenmesi de çok önemlidir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı çalışmalar denildiğinde de kastedilen 'sadece kadınları da dâhil etmek değil' çalışmalarda farklı cinsel yönelimlerin ve ihtiyaçlarının farkında olunması ve bunlara yönelik ayrımcı tutumların dikkate alınmasıdır (Özaydınlık, 2014: 94).Toplumsal cinsiyet birçok unsuru içinde barındıran kapsamlı bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet kavramı, kadınlara ve erkeklere yüklenen toplumsal görevlerin veya rollerin olduğunu belirtir. Bu konu üzerine yapılan çalışmalarda amaç sadece kadınları topluma dâhil etmeyi değil, cinsiyet açısından farklı yönelimleri keşfetmeyi, kadın ve erkek arasındaki ayrımcılığı fark etmeyi hedeflemektedir(Kırbaşoğlu ve Eyüp, 2011).

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının anlam bakımından birbirinden ayrılmasının en temel nedeni; cinsiyet fiziksel ve biyolojik özelliklerle, toplumsal cinsiyetin ise etkileşimler ve kültürel öğelerle çizilen çerçeveleridir. Cinsiyet ile ilgili bilgiler evrensel olarak farklılık göstermezken toplumsal cinsiyetin tanımlanması bazı değişkenlerin gözetilmesiyle

le sağlanmaktadır. Farklı yaşantıların, farklı kültürlerin ve inançların, farklı zaman dilimlerinin etkisi toplumsal cinsiyete dinamik bir nitelik kazandırmaktadır(Yeşil, 2014: 14).

Yapılan araştırmalara göre, ders kitaplarının toplumsal cinsiyet açısından dağılımı şu yönlerden çeşitlilik göstermektedir:

-Toplumsal hayatta erkeği aktif, kadını pasif olarak gösteren örnekler gerek metinlerde gerekse görsel materyallerde öne çıkarılmaktadır(Kılıç ve Eyüp, 2011).

-Kadınlar daha önceki ders kitaplarında daha çok öğretmenlik, terzi gibi mesleklere uygun görülerek diğer meslek alanlarından dışlanmış durumdadır. Aynı zamanda ders kitaplarında kadının uysal ve uyumlu, temiz ve tertipli, iyi kalpli ve cömert olması konusunda örnekler üzerinde durulduğu göze çarpmaktadır. Erkeklerin ise kadınların aksine daha güçlü kişilik özellikleri ve fiziksel özelliklere sahip oldukları gözlemlenmiştir. Erkek daha çok alışveriş yapmak, evin tamir işleriyle ilgilenmek, araba kullanmak ve evin geçimini sağlamaktadır.

Toplumsal cinsiyet açısından ele alınan özelliklere göre toplumda genel olarak erkeklerin daha güçlü kişilik özelliklerine sahip olduklarını fakat kadınların üzerine yüklenen sorumlulukların erkeklere oranla oldukça geniş bir yelpazeyi içermekte olduğu görülmektedir(Kılıç ve Eyüp, 2011).

Amaç

2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın uygulamaya yeni konulmasından kaynaklanan Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Talim Terbiye Kurulunun izniyle okutulan 5. sınıf Türkçe ders kitabının görsellerinin ve içeriğinin toplumsal cinsiyet açısından incelenmesine yer verilmemesi nedeniyle bu çalışmanın yapılması amaçlanmıştır. Araştırma sonunda "Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu izniyle okutulan ders kitapları cinsiyetçi tavır takınmış mıdır?" sorusuna yanıt bulunacak ve bu bulunan sonuçların ne yönde olabileceği, neler yapılması gerektiği tartışılacaktır.

Önem

2015-2016 eğitim-öğretim yılı Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre resmi okullarda eğitim gören 14 milyon 540 bin 339 öğrenciden 7 milyon 100 bin 641'i (%48,8) kız, 7 milyon 439 bin 698'i (%52,2) erkek öğrenciden oluşan sistem içerisinde kız ve erkek öğrencilere aynı metin üzerinden öğretim sunulmaktadır. Bu nedenle metinlerin toplumsal cinsiyet kavramı açısından incelenmesine gerek görülmüştür. Öte yandan önceki yıllarda 5. sınıf Türkçe ders kitabının 2017 Öğretim Programı'na yönelik toplumsal cinsiyet açısından incelenmesine yer verilmemesinden dolayı bu çalışma ayrı bir önem arz etmektedir.

2. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, verilerin toplanması ve verilerin analizi ile ilgili bilgiler açıklanmıştır.

2.1 Araştırmanın Modeli

Bu çalışma betimsel bir araştırma olup doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi; araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 187).

2.2 Örneklem

Araştırmanın örneklemini ortaokul düzeyinde seçilen MEB Yayınlarına ait 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki 8 temaya ait 24 metin, 184 etkinlik ve 224 görsel oluşturmaktadır.

2.3 Verilerin Toplanması

Bu çalışmanın verileri, 2017-2018 eğitim- öğretim yılında kullanılan MEB Yayınları 5. sınıf Türkçe ders kitabıdır. Çalışmanın sonunda elde edilen veriler sonuç ve öneriler bölümünde verilmiştir.

2.4 Verilerin Analizi

2017-2018 eğitim- öğretim yılında kullanılan MEB Yayınları 5. sınıf Türkçe ders kitabında bulunan toplumsal cinsiyet rollerine ait öğeler doküman incelemesiyle değerlendirilmiştir. Doküman incelenmesinin beş aşaması doğrultusunda çalışmaya yön verilmiştir. Öncelikle incelenecek dokümana karar verilerek MEB Yayınları 5. sınıf Türkçe ders kitabına ulaşılmıştır ve kitabın özgünlüğü kontrol edilmiştir. Sonraki aşamada kitap anlaşılmasına ve çözümlenmeye çalışılmıştır. Çalışma için öncelikle konuyla ilgili veriler kodlanmıştır. Bu kodlama kadın ve erkeğe yüklenen roller doğrultusunda yapılmıştır. Kodlama işleminden sonra elde edilen verilerden hareketle MEB Yayınlarına ait Türkçe ders kitabında bulunan 8 temanın metinleri, görselleri ve etkinlikleri toplumsal cinsiyet kavramı içinde yer alan;

- Cinsiyet
- Yaş aralığı
- Meslek dağılımı
- İsimler
- Kız ve erkek cinsiyetine yüklenen özellikler
- Yazarlar

açısından incelenmiş, elde edilen veriler de bulgular bölümünde tablo hâlinde verilmiştir.

Bu araştırmada toplanan verilerin analizinde betimsel istatistik (frekans(f), yüzde(%)) analizleri kullanılmıştır. Verilerin analizi araştırmacı tarafından yapıldıktan sonra alanında uzman iki akademisyenden daha 5. sınıf Türkçe ders kitabının incelenmesi istenmiştir ve verilerin tutarlılığı kontrol edilmiştir. Farklılık gösteren noktalarda ortak karara varılarak verilerin analizi tamamlanmıştır.

3. Bulgular

Tablo 1. 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki 8 temanın metinlerinin, görsellerinin ve etkinliklerinin cinsiyet (kız/erkek) açısından incelenmesi:

<i>Tema</i>	<i>Metinler</i>	<i>Görseller</i>	<i>Etkinlikler</i>	<i>Toplam</i>
ÇOCUK DÜNYASI	Kız: 4	Kız: 5	Kız: 3	12
	Erkek: 5	Erkek: 11	Erkek: 10	26
MİLLİ MÜCADELE VE ATATÜRK	Kız: 5	Kız: 24	Kız: 3	32
	Erkek: 15	Erkek: 40	Erkek: 4	59
ERDEMLER	Kız: -	Kız: 1	Kız: -	1
	Erkek: 2	Erkek: 13	Erkek: 14	29
BİLİM VE TEKNOLOJİ	Kız: -	Kız: 6	Kız: 9	15
	Erkek: 1	Erkek: 14	Erkek: 18	33
MİLLİ KÜLTÜR	Kız: -	Kız: 1	Kız: -	1
	Erkek: 4	Erkek: 17	Erkek: 6	27
OKUMA KÜLTÜRÜ	Kız: 2	Kız: 7	Kız: 3	12
	Erkek: 2	Erkek: 13	Erkek: 3	18
SAĞLIK VE SPOR	Kız: -	Kız: 21	Kız: 1	22
	Erkek: 6	Erkek: 70	Erkek: 1	77
DOĞA VE EVREN	Kız: 1	Kız: 3	KIZ: 1	5
	Erkek: 1	Erkek: 13	ERKEK: 5	19

5. sınıf Türkçe ders kitabındaki 8 temanın metinleri, görselleri ve etkinlikleri cinsiyet açısından incelenmiştir. Bu incelemenin sonunda metinler, görseller ve etkinliklerde toplam 405 kişiye yer verilmiştir. Bu kişilerin 100'ünün cinsiyeti kız, 288'inin cinsiyeti erkek, 17'sinin cinsiyeti ise belirtilmemiştir. 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki 8 temanın metinleri incelendiğinde 12 kız 36 erkek, görselleri incelendiğinde 68 kız 191 erkek, etkinlikleri incelendiğinde ise 20 kız 61 erkek cinsiyete yer verilmiştir.

Sinem SATILMIŞ

Tablo 2. 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki 8 temanın metinler, görseller ve etkinliklerdeki yaş aralığı açısından incelenmesi:

TEMA	METİNLER			GÖRSELLER			ETKİNLİKLER			TOPLAM		
	Yaş Aralığı	Kız	Erkek	Yaş Aralığı	Kız	Erkek	Yaş Aralığı	Kız	Erkek	Yaş Aralığı	Kız	Erkek
ÇOCUK DÜNYASI	Çocuk	1	3	Çocuk	2	6	Çocuk	1	2	Çocuk	4	11
	Genç	1	-	Genç	1	-	Genç	1	-	Genç	3	-
	Yetişkin	2	-	Yetişkin	2	3	Yetişkin	1	6	Yetişkin	5	9
	Yaşlı	-	2	Yaşlı	-	2	Yaşlı	-	2	Yaşlı	-	6
MİLLİ MÜ-CADELE VE ATATÜRK	Çocuk	1	1	Çocuk	8	15	Çocuk	3	2	Çocuk	1	18
	Genç	1	-	Genç	5	12	Genç	-	-	Genç	6	12
	Yetişkin	2	4	Yetişkin	9	6	Yetişkin	-	2	Yetişkin	1	12
	Yaşlı	1	10	Yaşlı	2	7	Yaşlı	-	-	Yaşlı	3	17
ERDEMLER	Çocuk	-	-	Çocuk	1	3	Çocuk	-	1	Çocuk	1	4
	Genç	-	-	Genç	-	-	Genç	-	-	Genç	-	-
	Yetişkin	-	2	Yetişkin	-	8	Yetişkin	-	10	Yetişkin	-	20
	Yaşlı	-	-	Yaşlı	-	2	Yaşlı	-	3	Yaşlı	-	5
BİLİM VE TEKNOLOJİ	Çocuk	-	-	Çocuk	-	-	Çocuk	3	5	Çocuk	3	5
	Genç	-	-	Genç	5	1	Genç	3	5	Genç	8	6
	Yetişkin	-	-	Yetişkin	1	12	Yetişkin	1	3	Yetişkin	2	15
	Yaşlı	-	1	Yaşlı	-	1	Yaşlı	2	5	Yaşlı	2	7
MİLLİ KÜLTÜR	Çocuk	-	-	Çocuk	1	2	Çocuk	-	-	Çocuk	1	2
	Genç	-	-	Genç	-	-	Genç	-	-	Genç	-	-
	Yetişkin	-	2	Yetişkin	-	10	Yetişkin	-	4	Yetişkin	-	16
	Yaşlı	-	2	Yaşlı	-	5	Yaşlı	-	2	Yaşlı	-	9
OKUMA KÜLTÜRÜ	Çocuk	-	1	Çocuk	6	11	Çocuk	1	-	Çocuk	7	12
	Genç	-	-	Genç	-	-	Genç	1	2	Genç	1	2
	Yetişkin	2	1	Yetişkin	1	2	Yetişkin	1	1	Yetişkin	4	4
	Yaşlı	-	-	Yaşlı	-	-	Yaşlı	-	-	Yaşlı	-	-
SAĞLIK VE	Çocuk	-	-	Çocuk	12	21	Çocuk	-	-	Çocuk	1	21
											2	

SPOR	Genç	-	-	Genç	-	7	Genç	-	-	Genç	-	7
	Yetişkin	-	6	Yetişkin	9	39	Yetişkin	1	1	Yetişkin	1	46
	Yaşlı	-	-	Yaşlı	-	3	Yaşlı	-	-	Yaşlı	-	3
DOĞA VE EVREN	Çocuk	-	-	Çocuk	-	6	Çocuk	-	-	Çocuk	-	6
	Genç	-	-	Genç	-	-	Genç	-	-	Genç	-	-
	Yetişkin	1	1	Yetişkin	2	7	Yetişkin	1	5	Yetişkin	4	13
	Yaşlı	-	-	Yaşlı	1	-	Yaşlı	-	-	Yaşlı	1	-

5. sınıf Türkçe ders kitabındaki temaların metinleri, görselleri ve etkinlikleri cinsiyet açısından (kız/erkek) yaş aralıklarına (çocuk, genç, yetişkin, yaşlı) göre incelenmiştir. Bu incelemenin sonunda 119 çocuk, 45 genç, 171 yetişkin ve 53 yaşlıya yer verilmiştir. 119 çocuğun 40'ı kız, 79'u erkek cinsiyette; 45 gencin 18'si kız, 27'si erkek cinsiyette; 171 yetişkinin 36'sı kız, 135'i erkek cinsiyette; 53 yaşlının ise 6'sının kız 47'sinin erkek cinsiyette olduğu tespit edilmiştir. 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki 8 temanın metinleri incelendiğinde 2 kız çocuk, 5 erkek çocuk; 2 genç kız; 7 yetişkin kız, 16 yetişkin erkek; 1 yaşlı kız, 15 yaşlı erkek cinsiyetine yer verilmiştir. 8 temanın görselleri incelendiğinde 30 kız çocuk, 64 erkek çocuk; 11 genç kız, 20 genç erkek; 24 yetişkin kız, 87 yetişkin erkek; 3 yaşlı kız, 20 yaşlı erkek cinsiyetine yer verilmiştir. 8 temanın etkinlikleri incelendiğinde ise 8 kız çocuk, 10 erkek çocuk; 5 genç kız, 7 genç erkek; 5 yetişkin kız, 32 yetişkin erkek; 2 yaşlı kız, 12 yaşlı erkek cinsiyetine yer verilmiştir. Genel itibarıyla yaş aralıkları sıralaması yetişkin (171) , çocuk (119), yaşlı (53), genç (45) şeklindedir.

Tablo 3. 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki 8 temanın metinler, görseller ve etkinliklerdeki meslek dağılımı açısından incelenmesi:

TEMA	METİNLER		GÖRSELLER		ETKİNLİKLER	
	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek
ÇOCUK DÜNYASI	-	Oyuncakçı	-	Oyuncakçı	-	Oyuncakçı Baharatçı
MİLLİ MÜCADELE VE ATATÜRK	Öğrenci Ev Hanımı	Sütçü, Asker, Öğrenci, Tamirci, Bakkal, Kırtasiyeci, Gazeteci	Çiftçi, Öğrenci, Ev Hanımı	Sanatçı, Yazar, Besteci, Polis, Asker, Milli Sporcucu	-	Asker, Ressam, Öğretmen
ERDEMLER	-	Avcı, Çömlekçi	-	Avcı, Çömlekçi	-	Avcı, Çömlekçi, Sözlük Bilimcisi, Gölge Oyuncusu

Sinem SATILMIŞ

BİLİM VE TEKNOLOJİ	Astronot	Astronot, Bilim İnsanı	Astronot, Aşçı	Astronot, Bilim İnsanı	Astronot	Astronot, Bilim İnsanı
MİLLİ KÜLTÜR	-	Kaptan, Asker, Tamburi	-	Tamburi, Kemeñeci, Neyzen, Filozof, Asker, Halk Ozanı	-	Asker, Mimar, Yüzbaşı
OKUMA KÜLTÜRÜ	Öğretmen	-	Öğretmen	Öğrenci	-	-
SAĞLIK VE SPOR	-	Binici, Savaşçı, Hakem, Pehlivan, Davulcu	Öğretmen, Öğrenci, Doktor	Vezir, Padişah, Güreşçi, Binici, Öğrenci, Doktor, Davulcu, Okçu	Doktor	Doktor
DOĞA VE EVREN	-	-	-	-	-	Yazar, Sanatçı

5. sınıf Türkçe ders kitabındaki 8 temanın metinleri, görselleri ve etkinlikleri meslek dağılımı açısından incelenmiştir. Bu incelemenin sonunda temalarda "oyuncakçı, öğrenci, ev hanımı, sütçü, asker, tamirci, bakkal, kırtasiyecisi, gazeteci, çiftçi, sanatçı, yazar, besteci, sporcu, ressam, öğretmen, çömlekçi, avcı, sözlük bilimci, bilim insanı, gölge oyuncusu, astronot, kaptan, tamburi, kemeñeci, neyzen, filozof, halk ozanı, mimar, yüzbaşı, binici, hakem, davulcu, pehlivan, savaşçı, doktor, vezir, padişah, okçu, polis, güreşçi" meslekleri bulunmaktadır. Genel olarak asker, astronot, avcı, doktor, oyuncakçı, öğrenci, öğretmen, sanatçı gibi meslek dallarına yer verilmiştir. Temalarda ön plana çıkan meslek dalları asker, öğrenci, öğretmen ve sanatçı şeklinde sıralanmaktadır.

Tablo 4. 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki 8 temanın metinler, görseller ve etkinliklerdeki isimlere göre incelenmesi:

TEMA	METİNLER		GÖRSELLER		ETKİNLİKLER	
	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek
ÇOCUK DÜNYASI	Alis	Affan Dede	Alis	Affan Dede	Alis	Affan Dede, Ligor

MİLLİ MÜCADELE VE ATATÜRK	Elif	Hasan Tahsin, Ömer Halis Demir, Yunus Emre, Hacı Bektaş, Hacı Bayram, Koca Sinan, Mevlana, Pir Sultan Abdal, Mustafa Kemal, Ali, Mehmet, Selim	Zeynep	Osman Zeki, Mehmet Akif, Halit Dikmen, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Hacı Bektaş Veli, Yunus Emre, Mevlana, Pir Sultan Abdal	Elif, Ayşe, Zeynep	Salim, Mehmet, Mustafa Kemal, Mert
ERDEMLER	-	Karagöz, Hacivat	-	-	-	Karagöz, Hacivat, Tiryaki, Bebe Ruhi, Laz, Kayserili, Çengi, Rumlili, Kastamonulu, Kaşgarlı Mahmut
BİLİM VE TEKNOLOJİ	-	Oktay Sinanoğlu	-	Oktay Sinanoğlu	Safiye Ali, Jale İnan, Halet Çembel, Damla	Sinan, Oktay Sinanoğlu, Vecihi Hürkuş, Halil İnançık, Cahit Arf, Fuat Sezgin, Aziz Sancar
MİLLİ KÜLTÜR	-	Kara Memiş, Turgut Bey, Cemil Bey, Niyazi Sayın	-	Neşet Ertaş, Kemeçeci Kaşif, Neyzen, Emin Dede, Niyazi Sayın, Abdurrahim Karakoç, Ömer Seyfettin, Turgut Bey, Cemil Bey, Farabi	-	Kara Memiş, Turgut Bey, Mimar Sinan, Yüzbaşı Mehmet, Ahmet Bey, Ömer Seyfettin
OKUMA KÜLTÜRÜ	-	-	-	Ziya Osman Saba	Ayşe, Zeynep	Ali, Mehmet, Hasan

Sinem SATILMIŞ

SAĞLIK VE SPOR	-	Atilla İ., Aliço, Yusuf, Dülger, Ahmet, Osman Mes- tancıoğlu, Mehmet, Bekir	-	-	Ayşe	Mehmet, Mete Gazoz
DOĞA VE EVREN	-	Mehmet Öner	Gülten Akın	Mustafa Kutlu	-	Cingöz Recai, Barış Manço, Peyami Safa, Cevat Şakir Kabağaça

5. sınıf Türkçe ders kitabında bulunan temaların metinlerindeki, görsellerindeki ve etkinliklerindeki isimler incelenmiştir. İncelemenin sonunda cinsiyetlere göre çoğunlukta olan kız isimleri Ayşe ve Zeynep iken, erkek isimleri Ali, Mehmet ve Mustafa'dır.

Tablo 5. 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki 8 temanın metinleri, görselleri ve etkinliklerindeki kızlara ve erkeklere yüklenen özelliklerin incelenmesi:

TEMA	METİNLER		GÖRSELLER		ETKİNLİKLER	
	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek
ÇOCUK DÜNYASI	Meraklı, şaşkın, çok düşünen, kendi kendi- ne konuşan, sevinçli, endişeli, öğütler veren,	Çocukluk özlemi duyan, utangaç, oyuncakları seven, dalgın	Şaşkın, duygusal, kararsız, heyecanlı, kitap okumayı seven, dinleyici, kızgın	Düşünceli, şaşkın, sakin, dinleyici, hayal eden, özlem duyan, söylenenleri yanlış anlayan, oyuncakları seven, temkinli	İstekli, tatlı yemeyi seven, sıkılan, haber vermeden iş yapan, kitaplar hakkında olumsuz düşünen, meraklı	Oyuncaklara ilgi duyan, dalgın, unutkan, utangaç, dinene bağlı, keyfine düşkün, itibarlı
MİLLİ MÜCADELE VE ATATÜRK	Kahramanlık, özgüven	Cesur, kahraman, şaşkın, sıkılmış, sinirli	Şaşkın, mutlu	Özgüven, sıkılmış, üzgün, mutlu, şaşkın, düşünceli, sinirli	Cesur, kahraman	Utangaç, kahraman, zalim, cesur

ERDEMLER	-	Avlanmayı seven, saf, kültürlü, sabırlı, işinin ehli, aceleci	-	Çalışkan, işinin ehli, iş öğretene, avlanmayı seven	-	Dürüst, sabırlı, saygılı, çalışmayı seven
BİLİM VE TEKNOLOJİ	Bilimle uğraşan, çalışmayı seven, azimli, becerikli, yemek yapan	Bilimle uğraşan, çalışkan, azimli	Bilimle uğraşan, yemek yapan, çalışkan	Bilimle uğraşan, çalışkan	Çalışkan, bilimle uğraşan	Çalışkan, bilimle uğraşan
MİLLİ KÜLTÜR	-	Savaşçı, köle, enstrüman çalan	-	Enstrüman çalan	-	-
OKUMA KÜLTÜRÜ	Başörtülü, anne	Güler yüzlü	Kitap okuyan, mutlu	Kitap okuyan, mutlu	-	-
SAĞLIK VE SPOR	-	Cesur, atik, çevik, güçlü, yiğit, delikanlı	Eğlenceli, neşeli, sağlıklı	Neşeli, sağlıklı, spor yapan	-	-
DOĞA VE EVREN	-	Eli sopalı, oyun oynayan	Sıkılmış	Oyun oynayan, sıkılmış	-	-

5. sınıf Türkçe ders kitabında bulunan 8 temanın metinlerinde, görsellerinde ve etkinliklerinde kız ve erkek cinsiyetlerine yüklenen özellikler incelenmiştir. Bu inceleme sonunda kız cinsiyetine şaşkın, meraklı, sevinçli, üzgün, sıkılmış, yemek yapan, duygusal, düşünceli, çalışkan, bilimle uğraşan, kitap okuyan vb. roller; erkek cinsiyetine ise cesur, kahraman, çalışkan, güçlü, sabırlı, savaşçı, enstrüman çalan, çevik, atik, bilimle uğraşan, azimli vb. roller yüklenmiştir.

Tablo 6. 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki 8 temanın metinlerinin yazarlarına göre incelenmesi:

TEMA	KIZ	ERKEK
ÇOCUK DÜNYASI	-	Erdoğan Tokmakçioğlu, Cahit Sıtkı Tarancı, Lewis Carroll
MİLLİ MÜCADELE VE ATATÜRK	Elif Akardaş	Fazıl Hüsnü Dağlarca
ERDEMLER	-	Beydeba, Suat Batur, İskender Pala

Sinem SATILMIŞ

BİLİM VE TEKNOLOJİ	Aslı Zülal, Emine Çaykara	Alberto Douglas Scotti
MİLLİ KÜLTÜR	-	Abdurrahim Karakoç, Ömer Seyfettin, Yüce Gümüş
OKUMA KÜLTÜRÜ	-	Ziya Osman Saba, Mehmet Necati Öngay
SAĞLIK VE SPOR	-	Mehmet Öner, Atilla İlhan
DOĞA VE EVREN	Gülten Akın	Mustafa Kutlu, Samed Behrengi

5. sınıf Türkçe ders kitabında bulunan 8 temanın metinlerinin yazarları incelenmiştir. Bu inceleme sonunda 24 metnin içerisinde 21 metnin yazarı belirtilirken 3 metnin yazarına yer verilmemiştir. İsimleri belirtilen 21 yazarın 4'ü kız cinsiyetindeyken, 17'si erkek cinsiyetindedir.

4. Sonuç ve Öneriler

MEB Yayınları 5. sınıf Türkçe ders kitabında bulunan 24 metin incelenerek aşağıdaki sonuçlara ulaşılmış ve sonuçlar tablolar hâlinde sunulmuştur. Sunulan verilerde temaların toplumsal cinsiyet üzerindeki etkisi de dikkate alınmalıdır. Ulaşılan sonuçlardan hareketle önerilere yer verilmiştir.

Metinler, görseller ve etkinlikler cinsiyet açısından ele alınmıştır. Elde edilen verilerden hareketle metinler, görseller ve etkinliklerde erkek cinsiyetinin(288) kız cinsiyetine (100) oranla daha ağırlıkta olduğu saptanmıştır (Cinsiyeti belirtilmemiş 17 kişi vardır.). Çeçen (2016) tarafından yapılan çalışmada da Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde toplumsal cinsiyet rollerine nasıl yer verildiğini incelenmiştir. Araştırma sonucunda ise metinlerde erkekle birlikte kadının da sosyal hayatta öne çıkmaya başladığı; bununla birlikte erkeğe hem daha fazla oranda yer verildiği hem de erkeğin daha olumlu bir rolde sunulduğu görülmektedir. Bu durumda değişen ve gelişen toplumsal şartlarının ders kitaplarına yeterince yansımadağı ortaya çıkmaktadır.

Yaş aralığı verilerinden hareketle metinler, görseller ve etkinliklerde erkek cinsiyeti kız cinsiyetine göre daha ağırlıkta olup yetişkin yaş aralığının diğer yaş aralıklarına göre daha ön planda olduğu belirlenmiştir. Genel itibariyle yaş aralıkları sıralaması yetişkin (171) , çocuk (119), yaşlı (53), genç (45) şeklindedir.

Meslek dağılımı açısından incelendiğın de meslek dallarından ağırlıklı olarak kız cinsiyetine öğrenci ve öğretmen meslekleri yüklenirken, erkek cinsiyetine ise asker, öğrenci, öğretmen ve sanatçı meslekleri yüklendiğı sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen verilerden hareketle kız cinsiyeti eğitim süreci içerisinde yer alırken erkek cinsiyeti eğitim sürecine ek olarak askeri alan ve sanat alanında yer almıştır. Erkek cinsiyeti meslek grupları açısından çeşitlilik gösterirken kız cinsiyeti belirli meslek dallarıyla sınırlandırılmıştır. Kırbaşoğlu ve Eyüb (2011) tarafından yapılan araştırmada da benzer sonuca ulaşıldığı görülmüştür ve

çağdaş bir toplum olmanın ön koşullarından biri olan kadın ve erkek eşitliğinin ders kitaplarında daha titizlikle işlenmesi gerektiği ortaya çıkmıştır.

İsimlerden hareketle elde edilen verilere göre erkek isimleri çeşitlilik gösterirken kız isimleri sınırlı (8) sayıdadır. Temalarda ön plana çıkan bu isimler Türk toplumunda sıkça kullanıldığından dolayı ders kitaplarında da bu isimlere yer verilmiştir.

Genel olarak kız ve erkek cinsiyetlerine yüklenen özellikler kişisel ve fiziksel olmak üzere çeşitlilik göstermiştir. Kız cinsiyetinde kişisel özellikler ön plana çıkarken erkek cinsiyetinde kişisel özelliklere ek olarak fiziksel özellikler de ön plana çıkmıştır. İnceleme sonunda kız cinsiyetine şaşkın, meraklı, sevinçli, üzgün, sıkılmış, yemek yapan, duygusal, düşünceli, çalışkan, bilimle uğraşan, kitap okuyan vb. roller; erkek cinsiyetine ise cesur, kahraman, çalışkan, güçlü, sabırlı, savaşçı, enstrüman çalan, çevik, atik, bilimle uğraşan, azimli vb. roller yüklenmiştir. Türkçe ders kitaplarında seçilen metinler aracılığıyla öğrencilere geniş bir modeller ve etkinlikler yelpazesi sunulmaya çalışılmalıdır ve kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rolleri metinler aracılığıyla daha da yerleşik hale getirilmemelidir.

Metinlerde erkek cinsiyetinde(17) olan yazarların kız cinsiyetindeki(4) yazarlara göre daha ön planda olduğu tespit edilmiştir.

5. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinler, görseller ve etkinlikler tablodaki özelliklerden hareketle incelenmiş, araştırmanın sonunda toplumsal cinsiyet açısından erkek cinsiyetinin kız cinsiyetine oranla daha ağırlıkta olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçtan hareketle MEB Yayınları 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde, görsellerde ve etkinliklerde yer verilen kız ve erkek cinsiyetlerinin eşit oranda dağılım göstermesi, kız cinsiyeti oranının erkek cinsiyeti oranına yaklaştırılması veya erkek cinsiyet oranının azaltılması gerektiği önerilmektedir. Aynı zamanda günümüzde kız cinsiyeti her alanda aktif hale gelmiştir. Bu durumun kitaplara da yansıtılması gerektiği düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Ayhan, Y. (2010).** İlköğretim 5. sınıf türkçe ders kitabı resimlerinin biçim ve içerik açısından 11 yaş grubuna uygunluğu ve aynı yaş grubu öğrencilerinin yaptığı resimlerle karşılaştırılması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çeçen, A. (2016).** Türkçe ders kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, Malatya.
- Çınar, E.(2013).** Ortaokul türkçe ders kitaplarında toplumsal cinsiyet. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Gümüšoğlu, F.(2008).** Ders kitaplarında toplumsal cinsiyet. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.

- Kırbaşoğlu, L. Ve Eyüp B. (2011).** İlköğretim Türkçe ders kitaplarında ortaya çıkan toplumsal cinsiyet rolleri üzerine bir inceleme. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2/3, 129-148.
- Özaydınlık, K. (2014).** Toplumsal cinsiyet temelinde Türkiye’de kadın ve eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 33, 94.
- Ülper, H.(2010).** *Türkçe ders kitabı çözümleneleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Yeşil, F. (2014).** Ortaokul Türkçe ders kitaplarında cinsiyet ifadeleri ve toplumsal cinsiyet rolleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008).** Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yorgancı, F. (2008).** İlköğretim ders kitaplarında toplumsal cinsiyet rollerinin inşası. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilim Enstitüsü, Afyonkarahisar.